

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939–1945

8. díl.

Krach obranné strategie fašistického bloku

V polovině roku 1977 vyšel v Moskvě osmý díl dvanáctisvazkových „Dějin druhé světové války 1939–1945“ pod názvem „Krach obranné strategie fašistického bloku“. Knihu připravil Institut vojenské historie ministerstva obrany SSSR ve spolupráci s Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, Institutem obecné historie a Institutem historie SSSR Akademie věd SSSR.

Autorský kolektiv za řízení E. P. Jegorova v knize objasňuje průběh ozbrojeného zápasu a dalších nejdůležitějších událostí na všech válečnických od prosince roku 1943 do května roku 1944. Kniha je cenným přínosem pro vojenskou historickou vědu, neboť hodnotí komplexně mnohé aspekty zimního tažení v letech 1943 až 1944 (politické, sociálně ekonomické, diplomatické a vojenské).

V boji s německými fašistickými okupanty je charakterizováno toto období druhé světové války jako krach obranné strategie fašistického Německa.

Plány fašistického Německa na prodloužení války, na získání času k upevnění válečné ekonomiky, na soustředění nezbytných sil a zvrácení průběhu války ve svůj prospěch se staly neuskutečnitelnými. Zhroutily se naděje vedoucích představitelů fašistického bloku na rozpadnutí antifašistické koalice. Kniha hodnotí názory německého fašistického vedení na situaci na sovětsko-německé frontě, na pravděpodobnou činnost sovětských ozbrojených sil a na zámysly a plány wehrmachtu, které směřovaly ke stabilizaci Východní fronty.

Zámysl vrchního velení Německa k dalšímu vedení války můžeme charakterizovat takto:

- úporně bránit každou píď země na Východě silami, které mělo k dispozici;
- v rámci strategické obrany vést útok na některých samostatných směrech;
- stabilizovat Východní frontu;
- zadržet sovětská vojska daleko od hranic Německa;
- soustředit z nových doplňků síly na Západě, odrazit vpád anglo-amerických vojsk do západní Evropy;
- získat iniciativu do svých rukou, volná vojska přesunout na Východ a do prostoru Středozemního moře k vedení útočných operací;
- dosáhnout vítězného ukončení války.

Tyto plány úplně zkrachovaly.

Historická vítězství sovětských ozbrojených sil čím dále tím více ovlivňovala průběh ozbrojeného zápasu jak na hlavní, sovětsko-německé frontě, tak i na všech ostatních frontách druhé světové války, dále i celou mezinárodní situaci. Autoři

v knize postupně objasňují vývoj událostí, které objektivně vedly k vytvoření výhodných podmínek k dosažení hlavního cíle Sovětského svazu — zničení hitlerovského Německa.

Kniha obsahuje rozbor tří největších strategických operací, které vedla sovětská vojska u Leningradu a Novgorodu, na pravobřežní Ukrajině a na Krymu. Tvořily obsah jednoho z největších sražení druhé světové války, neboť proti sovětským vojskům bojovalo více než 4 milióny nepřátelských vojáků. Vítězné ukončení tohoto sražení mělo ohromný vliv na celý další průběh války.

Kniha ukazuje ohromnou organizátorskou a řídicí práci strany, která směřovala k nejrychlejšímu osvobození okupovaných sovětských území a k úplné porážce nenáviděného nepřítele. Osvětluje mnohostrannou činnost Komunistické strany Sovětského svazu při řízení státu, ozbrojených sil, všelidového boje sovětských lidí v týlu nepřítele, ideologické práce, všech stránek válečného a hospodářského života, vědy a kultury.

Kniha se skládá z úvodu, tří částí a závěru. Obsahuje kromě toho chronologický přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen, geografických názvů a přehled map.

V souladu s konkrétními popisovanými problémy má kniha tuto strukturu:

První část — „**Vítězný útok sovětských ozbrojených sil**“ obsahuje rozbor vojenskopolitické situace, bojové činnosti sovětských ozbrojených sil na sovětsko-německé frontě a boje lidu v týlu nepřítele. Má šest kapitol:

1. Situace po zásadním přelomu ve válce.
2. Příprava ke sražením na sovětsko-německé frontě v roce 1944.
3. Zničení fašistických vojsk na jihu. Osvobození pravobřežní Ukrajiny a Krymu.
4. Útok sovětských vojsk na severozápadním a západním strategickém směru.



První část dílu rozebírá vítězný útok sovětských ozbrojených sil v zimě a na jaře roku 1944. Objasňuje, že hlavní velení ve zhodnocení situace na sovětsko-německé frontě a v plánech na nejbližší období vycházelo z toho, že v důsledku těžkých porážek a velkých ztrát fašistického Německo není schopné vést útočnou činnost ve větším rozsahu. Hlavní velení,

5. Činnost válečného námořnictva.

6. Boj sovětského lidu v týlu nepřítele.

Druhá část — „**Osvobozené země. Válečná činnost v západní Evropě, na Tichém oceáně a v Asii**“ popisuje rozvoj antifašistického boje v Evropě, národně osvobozené země v Asii a Africe, bojovou činnost anglo-amerických vojsk v Itálii, na Atlantiku, ve Středozemním moři a v oblasti Tichého oceánu. Má čtyři kapitoly:

7. Antifašistické osvobozené země národů okupovaných a závislých zemí Evropy.

8. Bojová činnost americko-anglických ozbrojených sil v Evropě. Příprava k otevření druhé fronty.

9. Bojová činnost na Tichém oceáně, v Číně a Barmě.

10. Národně osvobozené země národů koloniálních a závislých zemí Asie a Afriky.

Třetí část — „**Upevnění sil antihitlerovské koalice. Prohloubení krize fašistického bloku**“ rozebírá hlavní opatření k rozvoji válečné ekonomiky SSSR, ekonomickou situaci USA a Anglie, Německa a Japonska, rozvoj ozbrojených sil a vojenské umění hlavních válečnických států. Má šest kapitol:

11. Činnost komunistické strany při mobilizaci sovětského lidu ke zničení fašistického bloku.

12. Další upevnění ekonomické síly SSSR.

13. Válečná ekonomika a vnitřní politická situace hlavních kapitalistických států antihitlerovské koalice.

14. Válečná ekonomika a vnitřní politická situace států fašistického a militaristického bloku.

15. Mezinárodní vztahy a zahraniční politika hlavních států — účastníků války.

16. Vojenskopolitické výsledky boje dvou koalic v zimě a na jaře roku 1944.

s využitím rostoucího válečného chemického potenciálu a vysokých morálně bojových kvalit Sovětské armády, plánovalo a připravovalo operace na zimní a jarní období roku 1943—1944 s rozhodujícími cíli.

Sovětské ozbrojené síly po podzimních sraženích, bez operační přestávky, měly zahájit mohutný útok v pásmu širokém

více než 2000 km, od Baltského po Černé moře, zničit vojska nepřítele na strategických bocích Východní fronty a osvobodit značnou část okupovaného území. Plán předpokládal vést hlavní úder proti nejsilnějšímu uskupení na jihozápadním směru, osvobodit pravobřežní Ukrajinu a Krym a vyjít v tomto prostoru ke státní hranici SSSR. Zimní a jarní útok měl být důležitou etapou na cestě k úplnému zničení fašistického Německa.

V knize je přesvědčivě ukázáno, že k uskutečnění těchto rozsáhlých plánů ve značné míře napomohly změny v mezinárodní situaci ve prospěch antihitlerovské koalice a zejména Sovětského svazu. Po velkých vítězstvích sovětských ozbrojených sil v roce 1943 spojenci pochopili, že SSSR je schopen vlastními silami zničit fašistické Německo a osvobodit národy Evropy. Byli tak nuceni zřít se politiky oddalování otevřít druhou frontu, zahájit bezprostřední přípravu k útoku do severní Francie a upevnit spolupráci se SSSR.

Mezi zahraničními událostmi tohoto období, které značně ovlivnily průběh a výsledek celé druhé světové války, patří Teheránská konference hlavních představitelů vlád SSSR, USA a Velké Británie. Této konferenci kniha věnuje značnou pozornost.

Na konferenci byla prakticky řešena otázka otevření druhé fronty v Evropě. Poprvé za dobu trvání protifašistické koalice byly sladěny plány vedení války proti bloku fašistických států; to vytvářelo vhodné podmínky pro její úspěšné zakončení. V důsledku výměny názorů tří velmocí na nejdůležitější politické problémy, podařilo se sblížit postoje a názory na zásadní otázky vedení války a poválečný mír. Přijaté závěry tvořily reálné vojenskopolitické základy strategické vzájemné součinnosti ozbrojených sil států protifašistické koalice v Evropě a Asii. Deklarace SSSR, USA a Velké Británie o společné činnosti ve válce a o poválečné spolupráci byla důležitým politickým dokumentem, který svědčil o upevnění protihitlerovské koalice a o zmaření kalkulací fašistického bloku na její rozkol.

V knize je hluboce zdůvodněn ten fakt, že i v dané etapě války sovětsko-německá fronta, tak i v minulosti, zůstává hlavní frontou druhé světové války.

Sovětský svaz měl rozhodující úlohu při zmaření plánů fašistického Německa, které směřovaly k prodloužení války. Ve spojitosti s tím je plně zákonitě, že autoři podrobili nejhlubšímu a všestrannému zkoumání událostí na sovětsko-německé

frontě. Zejména tyto události určovaly charakter činnosti a průběh války.

V tomto díle upřesněné podklady o posměru sil stran na sovětsko-německé frontě na začátku roku 1944 přesvědčivě vyvracejí tvrzení žijících hitlerovských generálů a mnohých buržoazních historiků o tom, že Sovětská armáda měla v té době mnohonásobnou převahu nad nepřítelem a jen proto mohla dosáhnout tak významných úspěchů.

Sovětská vojska měla převahu nad nepřítelem: v osobách 1,3, v dělech a minometech 1,7 a v bojových letounech 1,7. V tancích a samohybných dělech Sovětská armáda převahu nad wehrmachtem neměla. Toto bylo podmíněno jejich značnými ztrátami v útočných operacích v roce 1943. Navíc v té době fašistické Německo a jeho spojenci měli ještě dostatečné síly, které mohli plně využít proti Sovětskému svazu. Je pochopitelné, že s těmito silami počítaly plány strategické obrany fašistické armády.

Převaha sil a prostředků nebyla ani tak v kvantitě jako v kvalitě a autoři tohoto díla to dostatečně názorně vysvětlili. Převahu tvořily především vysoké morálně bojové kvality sovětských vojsk, podmíněné spravedlivými cíli osvobození války, ideály ochrany socialistické vlasti, pokrokovým charakterem sovětského vojenského umění a rostoucím místrovstvím velitelského a politického sboru ozbrojených sil.

Nesporným kladem osmého dílu je odborná analýza rozvoje vojenského umění v probíraném období. V plánování strategických operací byly všestranně zhodnoceny změny v poměru sil, možnosti nové, soudobé techniky a získané zkušenosti vojsk z vedení bojové činnosti v nejrůznějších situacích.

Plán zimního a jarního útoku, který přijalo Politické byro ÚV VKS(b), Hlavní velení a Hlavní stan na základě všestranné analýzy vojenské, politické a strategické situace, vycházel z toho, že dostatečná převaha sil a prostředků nad nepřítelem, iniciativa v rukou sovětských ozbrojených sil, výhodné postavení vojsk, mohutné zálohy a další výhodné podmínky umožnily připravit a uskutečnit rozsáhlé operace ne na jednom až dvou směrech, ale postupně na celé strategické frontě.

Velkým úspěchem sovětské strategie byla příprava nového útočného tažení v průběhu strategického útoku. S využitím rostoucích možností obranného průmyslu a celé ekonomiky státu. Hlavní stan na rozdíl od předcházejících tažení rozhodl zahájit zimní a jarní útok v le-

tech 1943—1944 bez operační přestávky s cílem co nejúplněji využít úspěchu dosaženého v průběhu předcházejících operací, nedopřát nepříteli odpočinku a zmařit jeho snahu stabilizovat frontu.

Zahájení útoku na rozsáhlém území sil od Černého po Baltské moře neumožnilo sovětské velení vojskům nepříteli organizovat pevnou obranu v nových prostorech. Poměr sil na celé sovětsko-německé frontě však ještě neumožňoval sovětským vojskům zahájit útok současně. Proto byly naplánovány, připraveny a postupně uskutečněny tři strategické útočné operace; každá z nich se skládala z řady současně nebo postupně vedených operací frontů nebo skupin frontů.

Zvláště velký význam k dosažení výsledků celého tažení měla volba směru hlavního úderu. Byl naplánován na jihozápadním směru proti nejsilnějšímu uskupení nepřátelských vojsk. Pro tento směr byla vyčleněna více než třetina všech sil, které působily na frontě; patřily k nim i všechny (šest) tankové armády a větší nálohy Hlavního stanu. K zabezpečení hlavního úderu byl veden rozhodný útok tří frontů na severozápadním směru a tří frontů ve střední části sovětsko-německé fronty. To poutalo síly nepřítelů a neumožňovalo mu volnost manévru k zesílení vlastního jižního uskupení.

Jednosledová operační sestava frontů s vyčleněním silných rychlých skupin, které se skládaly z několika tankových armád, zabezpečovala hromadění sil a značnou převahu nad fašistickými vojsky na směru hlavního úderu. To umožňovalo prolomovat připravenou obranu a rozvíjet útok do velké hloubky, nedovolovalo nepříteli využívat k obraně přirozený výhodný terén.

Zimní a jarní útok byl charakteristický různými způsoby vedení strategických operací, mezi nimiž převládaly rozhodné formy k rozdělení fronty obklíčení a zničení mohutných uskupení nepřítelů.

Použití šesti tankových armád v jarním útoku na pravobřežní Ukrajině zabezpečovalo v podmínkách záplav, jarní nesjízdnosti a nedostatku cest vysoké tempo a značnou hloubku útoku.

Hlavní stan, velení frontů a armád, získaly bohaté zkušenosti z řízení vojsk na strategickém a operačně taktickém stupni, naučily se dovedně používat nejúčinnějších způsobů ničení nepřítelů, dokonale a utajeně připravovat operace, soustřeďovat úsilí na rozhodujících směrech, včas a přesně manévrovat, organizovat a nepřetržitě udržovat součinnost.

Autoři postupně krok za krokem objasňují velkou řídicí úlohu Hlavního sta-

nu a generálního štábu při slaďování úsilí různých druhů ozbrojených sil ve strategických operacích. Pro toto období je příkladná práce Hlavního stanu při organizaci součinnosti frontů s námořnictvem.

Organizaci strategické součinnosti bezprostředně řídil Hlavní stan, nebo jeho představitelé a operační součinnost štáby frontů a taktickou velitelé útvarů.

Autoři při rozboru problematiky součinnosti zdůrazňují, že v průběhu zimního tažení v letech 1943—1944 vševojskové, tankové a jiné svazy a svazky byly aktivnější než dříve podporovány letectvem. Ke zlepšení součinnosti mezi nimi byly vysílány ze štábů leteckých armád k vševojskovým štábům operační skupiny nebo představitelé s potřebnými spojujícími prostředky. Kromě toho dálkové letectvo bylo častěji používáno k bombardování objektů v hlubokém týlu nepřítelů. Vojska protivzdušné obrany na širší základně a většími silami uskutečňovala součinnost s pozemními vojsky a válečným loďstvem při obraně komunikací a nejdůležitějších objektů frontu a týlu. Ve strategických operacích vojska PVO státu často působila společně s vojskovými i námořními útvary PVO, frontovým letectvem a letectvem válečného loďstva.

Promyšleně a systematicky jsou ukázána opatření ÚV VKS(b), Hlavního velení a Hlavního stanu v politickém, organizačním a materiálním zabezpečení v celostátním měřítku přípravy a při vedení zimního a jarního útoku. Podrobněji než v předcházejících dílech je vysvětlena činnost sovětského týlu.

Práce obsahuje bohatý faktický materiál, který charakterizuje práci všech odvětví sovětského průmyslu, dopravy, zemědělství, stavby vědy a kultury. V četných tabulkách a přesvědčivých schématech je názorně ukázána převaha socialistické ekonomiky nad ekonomikou fašistického Německa, převaha SSSR ve výrobě hlavních druhů průmyslové produkce i přesto, že „třetí říše“ využívala pro svou potřebu všechny zdroje západní Evropy.

V tomto díle jsou uvedeny zajímavé, doposud nepublikované údaje o technickém vybavení a početních stavech ozbrojených sil SSSR a ozbrojených sil jiných států.

Důkladně je vysvětlena práce ÚV VKS(b), ÚV komunistických stran svazových republik, krajských, městských, okresních a základních organizací strany při mobilizaci sovětských lidí ke splnění plánů průmyslové a zemědělské výroby, k obnovení národního hospodářství na osvobozeném území a k zabezpečení

fronty vším potřebným k úplnému zničení fašistických agresorů.

V knize je ještě jednou přesvědčivě

zdůrazněno, že úspěchy na frontách by nebyly myslitelné bez velkých vítězství, kterých dosáhl lid v týlu.



Druhá část dílu je věnována osvobozovacímu boji národů okupovaných a závislých států, organizací a vedení bojové činnosti v západní Evropě, na Tichém oceáně a v Asii. Vítězství sovětského lidu a jeho ozbrojených sil byla reálnou perspektivou brzkého zbavení se fašistického jha, byla mohutným povzbuzením boje národů za svobodu a nezávislost svých států. Aktivní boj lidu za národní a sociální osvobození, za mír a demokracii, proti zvůli a násilí agresorů také napomáhal zmaření plánů států osy na prodlužování války.

Hnutí odporu národů světa úzce prolínalo s národně osvobozeneckým bojem pracujících, který řídila dělnická třída a její předvoj — komunistické strany. Dělnická třída, která organizovala a sjednocovala všechny pokrokové a vlastenecké síly, byla vedoucí, nejdůležitější a nejaktivnější silou v protifašistickém hnutí odporu. Důležitou úlohu v něm mělo i rolnictvo, které také neslo na svých bedrech hlavní sílu fašistických okupačních režimů. Pracující masy pod vedením svých marxisticko-leninských stran tvořily hlavní hybnou sílu v boji nejen proti německému a japonským zotročovatelským, ale také proti vnitřním reakčním silám, které spolupracovaly s okupanty.

Jak je správně uvedeno v knize, v zimě a na jaře roku 1944 došlo ve státech západní Evropy k dalšímu zvýšení národně osvobozeneckého hnutí. Charakteristickým rysem tohoto hnutí byl jeho internacionální charakter. Komunistické a dělnické strany, věrné principům proletářského internacionalismu, pokládaly boj národů za svobodu a nezávislost ostatních států jako součást celkového boje proti fašismu a reakci, na ochranu prvního socialistického státu na světě.

S využitím mnohých zahraničních materiálů autoři tohoto dílu vysvětlují zvláštnost národně osvobozeneckého hnutí v Jugoslávii, Albánii, Řecku, Polsku, Československu, Rumunsku, Maďarsku, Bulharsku, Francii a v dalších státech Evropy. Jeho specifika, charakter, formy a úroveň rozvíjení byla podmíněna sociálně ekonomickou a vojenskopolitickou situací.

Zajímavé jsou kapitoly, věnované válečné činnosti amerických a anglických ozbrojených sil v Evropě, na Tichém oceáně, v Číně a Barmě.

Autoři správně poznamenávají, že německé vedení, když pochopilo velké nebezpečí pro „třetí říši“, které vyplývalo z vedení války na dvou frontách, snažilo se zabránit vytvoření druhé fronty v západní Evropě. V případě, že by byl v tomto prostoru vysazen anglický a americký výsadek, plánovalo jeho okamžité zničení.

Na konkrétním materiálu je ukázáno, že všechny zámysly velení wehrmachtu koncem roku 1943 a začátkem roku 1944 vytvořit mohutné „centrální zálohy“ k rozhodnému odražení spojeneckého výsadeku byly zmařeny zimním a jarním útokem Sovětské armády. K zastavení rozhodného útoku sovětských vojsk přesunulo hlavní velení fašistického Německa na východní frontu ze západní Evropy nejvíce bojeschopné divize, nové svazky a značné množství bojové techniky.

V důsledku toho za půl roku (od prosince 1943 do začátku vpádu do Francie v červnu 1944) podařilo se německému fašistickému velení s vynaložením ohromného úsilí zvětšit stav armády v Holandsku, Belgii a Francii celkově na 12 divizí. Proto na začátku vpádu měli spojenci několikanásobnou převahu sil. Všechno to, kromě toho i rozmach národně osvobozeneckého boje národů západní Evropy, vytvořilo výjimečně výhodnou politickou a strategickou situaci pro přípravu a uskutečnění normandské výsadečné operace, která znamenala otevření druhé fronty v Evropě.

S výjimkou útoku vojsk generála Alexandera v Itálii, kde Američané a Angličané měli k dispozici 32 divizí, 4000 bojových letounů a 130 bojových lodí proti 21 divizím, 370 letounům a 32 ponorkám Němců, působili nerozhodně a málo účinně. V té době jedinou formou aktivní činnosti spojenců v západní Evropě bylo letecké bombardování vojenských průmyslových objektů v Německu a okupovaných státech. Mělo formu leteckých operací a hromadných náletů jednoho nebo několika leteckých svazů, sjednocených společným zámyslem, vedených s cílem zničit jeden nebo skupinu objektů.

V knize je uvedena celá řada vážných rozdílných názorů ve spojeneckém velení na principy využití strategického letectva a na chybná rozhodnutí, která se týkala

doby, objektů úderů a opatření jejich zabezpečení, která měla za následek neodůvodněné velké ztráty na materiálu a osobách a která snižovala výsledky bombardování. Současně s tím jsou rozebrány takové kladné momenty v bombardování, jako je např. jejich dokonalé plánování, soustředování sil, sladění denní činnosti amerických leteckých armád s nočními nálety anglických bombardovacích svazků.

Spojenecké letectvo tak oslabilo systém obrany nepřítelů, způsobilo značné ztráty jeho leteckým silám, rušilo práci týlu a komunikací, a pochopitelně napomáhalo úspěchu vpádu amerických a anglických vojsk v létě roku 1944 do Normandie.

Nesporný zájem představuje krátká analýza boje na námořních komunikacích v Atlantiku a na Středozemním moři. Ve vzniklé situaci, po zásadním zvratu ve válce a všeobecném přechodu do strategické obrany, německé velení považovalo „ponorkovou válku“ jako „jediný účinný faktor německé strategie“ a počítalo s tím, že boj na námořních komunikacích v Atlantiku je nutné vést i ve zjevně nevýhodných podmínkách, a tak nedovolit Anglo-Američanům uvolnit značné síly potřebné pro vpád do západní Evropy.

Stále rostoucí ztráty německého letectva na sovětsko-německé frontě však neumožnily zlepšit zabezpečení německých ponorek v Atlantiku a vyčerpání materiálových zdrojů nedovolilo splnit program ve výrobě 40 ponorek za měsíc. V druhé polovině roku 1943 bylo vyrobeno měsíčně 25 ponorek převážně starých typů. Situace na sovětsko-německé frontě ovlivňovala tedy poměr sil nejen na zemi, ale také na moři a ve vzduchu.

Současně s analýzou průběhu bojů na Tichém oceánu, které skončily pro Japonsko ztrátou řady důležitých strategických postavení v jeho střední a jihozápadní části, značné místo v knize je vyčleněno hodnocení národně osvobozenec-kého hnutí národů koloniálních a závislých států Asie a Afriky, které narůstalo a šířilo se pod vlivem událostí na válčištích, především na sovětsko-německé frontě. Přitom v řadě států mělo toto hnutí ostré formy, včetně ozbrojených povstání a partyzánských bojů proti okupantům a dřívějším kolonizátorům za právo národů řešit otázky společenského a státního uspořádání, což bylo mohutným úderem proti celému koloniálnímu systému imperialismu.



Ve třetí části autoři rozebírají problémy upevňování sil protihitlerovské koalice a prohlubování krize fašistického bloku.

Na základě všestranného a hlubokého zkoumání stranických a odborových dokumentů i materiálů jiných masových organizací, dále publikací ústředního tisku SSSR z válečné doby je v knize názorně ukázáno, že opatření, která uskutečnila komunistická strana ke zdokonalení stranického řízení státu, měla za následek další upevnění sovětského politického systému a morálně politické jednoty společnosti. Velká organizátorská a ideově politická činnost strany zabezpečila maximální využívání vnitřních zdrojů, nejúčinnější prosazení válečných plánů na zimní a jarní období let 1943–1944 do života a vytvoření nových předpokladů k dosažení úplného vítězství nad nepřitelem.

Mezi nejdůležitějšími předpoklady tohoto vítězství bylo neustálé narůstání průmyslové síly SSSR — základu dalšího rozvoje válečného průmyslu. V důsledku zavedení pokrokové technologie a zvýšení výroby v první polovině roku 1944 značně vzrostla (ve srovnání s předcházejícím pololetím) výroba tanků a SHD, děl velké

ráže a letounů. To umožnilo zvýšit kvalitu a kvantitu hlavních druhů výzbroje a bojové techniky.

V této části je podrobně objasněno, s použitím velkého množství zahraničních a sovětských materiálů, ekonomický a vnitřně politický stav hlavních kapitalistických států — účastníků války v první polovině roku 1944. Na základě bohatého statistického materiálu je rozebrána ekonomika a stav ozbrojených sil bojujících států a udělán zdůvodněný závěr o dalším narůstání ekonomické převahy protifašistické koalice, o krachu pokusů Německa a Japonska upevnit válečný ekonomický potenciál a nahromadit síly ke zvratu průběhu války ve svůj prospěch.

V posledních kapitolách knihy jsou podrobně vysvětleny mezinárodní vztahy a zahraniční politika hlavních států — účastníků války, vojenskopolitické výsledky boje dvou koalic v zimě a na jaře roku 1944. Na argumentech je ukázána vedoucí úloha Sovětského svazu při sjednocování všech národů a států bojujících proti fašismu a při upevňování protihitlerovské koalice. Je vysvětlen sovětský program poválečného uspořádání Evropy a postupný a vytrvalý boj komunistické

strany za jeho uskutečnění. Současně s tím se v knize hovoří o tom, že z obavy před nebezpečím rozvoje protifašistického hnutí a národně osvobozenického boje USA a Anglie se snažily všemi silami upevnit základy světového kapitalismu. Nehledě na vážné rozpory v různých aspektech mezinárodních vztahů, v koloniální otázce se jejich pozice neustále sblížovaly.

V knize jsou postupně ukázány směry strategie USA a Anglie v souvislosti s přiblížováním konce války. Jestliže do určité doby vedly politiku, aby hlavní tíhu ozbrojeného zápasu vedl Sovětský svaz, a měly ve válce jen minimální část ozbrojených sil na podružných směrech, pak po velkých úspěších Sovětské armády ve válce proti Německu vládnoucí kruhy USA a Anglie odmítly „periferní strategii“ a zahájily přípravu k vpádu do západní Evropy. Měly strach z toho, aby nepřišly „pozdě“ do Evropy, když osud války byl již rozhodnut událostmi na Východní frontě.

Komunistická strana a sovětská vláda, nehledě na podobné manévry spojenců, trpělivě a vytrvale bojovaly za sjednocení protihitlerovské koalice. Neustálou pozornost věnovaly těsné spolupráci národů a států protifašistického bloku ve prospěch zničení společného nepřítelů a přebudování poválečného světa na demokratickém základě. To svědčilo o opravdové snaze SSSR o další upevnění koalice a

o její přetvoření v účinnou zbraň k nastolení spravedlivého míru.

Bez ohledu na protikladnost společenských systémů a v souladu s tím i na různý přístup k úkolům vedení války a problémům poválečného světa, spojenecské vlády nacházely vzájemně přijatelná řešení v mnohých nejdůležitějších mezinárodních otázkách. Shoda v zásadních národních zájmech a rozumná stanoviska, která zaujali vedoucí činitelé velkých mocností, umožnily uhájit základy protifašistické koalice a odvrátit její rozpad, o což se tak úporně snažili představitelé fašistického Německa a militaristického Japonska.

Jak je známo, po skončení druhé světové války stala se její historie polem ideologického boje. Poražení hitlerovští generálové, politici a státní představitelé Západu a reakční historikové obou polokoulí se snažili znovu ji popsat. Neobešlo se to bez překroucení i při popisování válečných událostí období války, které obsahuje tento díl. Hlavním cílem přitom bylo zmenšit úlohu Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil a zveličít úlohu válečné ekonomiky a vojenského úsilí USA a Anglie při rozbití obranné strategie fašistického bloku.

V obsahu celého díla jsou metodicky, postupně a velmi přesvědčivě demaskovány snahy buržoazní historiografie vyložit minulé události v její prospěch a snížit význam zimního a jarního útoku sovětských ozbrojených sil v roce 1944.



Autorský kolektiv tohoto dílu na základě velkého množství materiálů sovětských a zahraničních archivů a publikací z různých let, s využitím značného okruhu vědců a vědeckých ústavů státu, zkoumal široký okruh otázek, které se týkaly událostí konce roku 1943 a začátku roku 1944. V práci je hluboce, všestranně, objektivně a ze stranických pozic rozebrána válečná ekonomika, vnitřní a zahraniční politika bojujících států, průběh válečné činnosti na různých válčištích a charakteristické rysy vojenského umění stran. Poprvé na širokém dokumentačním základě je vysvětlen vliv vítězství sovětských ozbrojených sil v zimním a jarním útoku v roce 1943 až 1944 na průběh a výsledek války, na krach plánů fašistického bloku strategickou obranou prodlužovat válku, rozbit koalici protifašistických států a zvrátit průběh války ve svůj prospěch.

Můžeme odpovědně tvrdit, že po vydání osmého dílu „Dějiny druhé světové války 1939–1945“ byla sovětská historiografie doplněna dalším pramenem, který objektivně objasňuje důležité období vítězného rozvoje války, který připravil konečnou porážku ozbrojených sil fašistického bloku.